

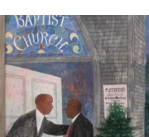

raad van Kerken in Nederland

oecumenisch bulletin 1/2017

Onderweg
bulletin

in
de
wereld

Wat komt	1
Samen pelgrimliederen zingen	2
Collecte om te overleven	3
'De Raad, dat ben ik'	4
Werkbezoek aan Schiphol	5
Kom gerust over de drempel	6
Wat spreekt	7
De sacramentaliteit van de kerk	8
Vieren van de 'Aankondiging van de Heer'	10
Paaspreken	12
Gezamenlijke verklaring bij de Reformatie	13
Nieuw-Apostolische Kerk in Nederland	14
Wat raakt	15
Verkiezingsprogramma's over religie	16
Armoede in de regio	18
Humanitaire corridor voor vluchtelingen	19
Visie minister Schippers barmhartig?	20
Pelgrimage van Pax	21
Verdieping eucharistie en avondmaal	22
Wat verbindt	23
Rond eerste assemblee Wereldraad	24
Pelgrimage van jonge mensen	25
Op bedevaart door aardgasgebied	26
Kerkennacht 2017: Meer dan een dak!	27
Wat oecumenisch leeft	28
Gedrukt getuigenis	29
Representatie protestantisme bij EO: nieuwe taak	30
Berichten Wereldkerk	31
Column: Nieuwe woorden met nieuw elan	32

Colofon

Raad van Kerken in Nederland

secretariaat Kon. Wilhelminalaan 5 3818 HN Amersfoort
 telefoon 033 4633844
 alg. secretaris ds. Klaas van der Kamp
 e-mail rvk@raadvankerken.nl
 website www.raadvankerken.nl
 iban NL09 INGB 0000 5598 39 tnv Stichting Vrienden van de Raad van Kerken in Nederland

Oecumenisch Bulletin

eindredactie Beppe van Laar, Raad van Kerken in Nederland, Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort; e-mail: rvk@raadvankerken.nl
 medewerkers Joop Albers, Theo Boer, Karin van den Broeke, Wim Dekker, Dirk Gudde, Klaas van der Kamp, Marina Kapteyn, Peter Klene, Leo Koffeman, Tom Mikkers, Maaïke de Reuver, René de Reuver, Marco Roepers, Edwin Ruigrok, Peter-Ben Smit, Maria ter Steeg, Teun-Jan Tabak, Hans Uytenbogaardt, Jan Albert Visscher, Johannes Welschen
 foto's Museum De Pont, Tilburg (omslag), Dio van Maaren (pag. 4, boven), Protestantse Kerk (pag. 13, boven), Santi'Egidio (pag. 20), Kerkennacht (pag. 27), Joost Enkelaar (pag. 29), Raad van Kerken
 vorm omslag Marijke Kamsma - bliksemzwart.nl

Het bureau heeft geprobeerd alle rechthebbenden van foto's en/of andere uitingen te achterhalen en te noemen. Mocht dat naar uw idee onvoldoende gelukt zijn, dan kunt u zich in verbinding stellen met het bureau van de Raad van Kerken. De Raad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid.

Wat komt

Zingen hoort bij pelgrimeren. Wie op pelgrimstocht gaat, kan de tred verlichten door een lied aan te heffen. Om die reden werd de pelgrimage in de lutherse kerk van Trondheim volgend op een ontmoeting van de Wereldraad begeleid door een jongerenkoor.

Samen pelgrimsliederen zingen

Eigenlijk zijn er weinig momenten dat pastores van verschillende denominaties elkaar ontmoeten. Die ontdekking doet de Raad steeds weer als er jonge pastores worden uitgenodigd voor een open huis.

Het is daarom dat pastores kort voor de zomer worden uitgenodigd om elkaars tradities beter te leren kennen. Dit jaar is de muziek, het zingen, uitgangspunt voor de ontmoeting. En om te voorkomen dat het alle kanten opgaat, is de pelgrimage, als oriëntatiepunt gekozen.

Dat past natuurlijk bij het meerjarige thema van de Raad van Kerken. Het is tegelijk een motief waarmee je de gang van een mens door het leven en het engagement beide een plek kunt geven. Het liedboek *Zingen en bidden in huis en kerk* (van diverse protestantse kerken) kent liefst 64 liederen die met pelgrimage te maken hebben. En als men de omschrijving iets ruimer neemt, namelijk die van 'levensreis', dan zijn dat er honderden. Over de thematiek zegt Gert Landman, voorzitter van de projectgroep Vieren van de Raad: 'Als je zoekt naar liederen over pelgrimage, dan komen er veel in aanmerking. Daarbij hebben allerlei muzikale tradities hun eigen stijl qua

tekst en melodie. Anglicaanse chants en songs of praise, klassieke en moderne rooms-katholieke gezangen, traditioneel of hedendaags protestants, evangelicaal enz.'

Dr. Gert Landman

Op 16 juni is er bij het bureau van de Raad van Kerken een masterclass 'oecumenisch zingen'. Het had ook een 'sing-in' kunnen heten, want naast uitleg van één van de dichters die ook aan het Liedboek voor de kerken heeft meegewerkt (Gert Landman schreef onder meer het nu al zeer populaire lied 416 'Ga met God en Hij zal met je zijn') zingen we samen. Er komt muziek aan de orde vanuit de hele wereldkerk, met zangstijlen uit allerlei culturen. In de oecumene wisselen we zulke liederen uit, reiken we elkaar iets aan: wat inspireert jou, waar hoor je van op, wat is verrassend nieuw of juist verrassend oud? Wat is er nieuw vertaald aan pelgrimsliederen?

Gert Landman is eerder door de Raad gevraagd om ongeveer tien liederen uit de internationale oecumene over pelgrimage, gebundeld in 'Hosanna!' te vertalen naar het Nederlands. Hij zal ook iets van dat werk laten horen en met de pastores en andere geïnteresseerden oefenen. De bundel 'Hosanna!' met 'Ecumenical Songs for Justice and Peace' is uitgegeven door de Wereldraad van Kerken in 2016. Landman: 'Uiteraard worden die samen gezongen.' Wie wil, kan ook zelf een lied meenemen. 'Het is ook mooi als deelnemers iets inbrengen van wat hen raakt aan liedgoed dat ze ergens tegenkwamen', maar voorwaarde om erbij te zijn is het niet.

*Oecumenisch zingen, 16 juni 2017, van 13.30 - 16.30 uur, bij de Raad van Kerken, Kon. Wilhelminalaan 5 te Amersfoort.
Opgave: rvc@raadvankerken.nl.*

Collecte om te overleven

De Raad van Kerken heeft geld nodig, anders kan de organisatie in zijn huidige vorm niet voortbestaan. En de huidige vorm is al magertjes. Een extra collecte kan helpen.

Van de totale begroting van de Raad wordt driekwart gedekt door bijdragen van de lidkerken en associés. Maar met name de grote kerken kunnen hun deel van de financiële bijdrage budgettair niet meer vrijmaken. En dat deel, 50.000 euro per jaar, moet aanvullend uit geldwerving komen.

De Raad vraagt daarom alle plaatselijke raden bij de deelnemende kerken op de deur te kloppen. We hopen dat iedere kerk ter plaatse één keer per jaar een extra collecte wil houden voor het werk van de Raad van Kerken in Nederland. Dat kan een extra collecte zijn tijdens de dienst. Het kan ook een deurcollecte zijn. Het is wel een collecte die ieder jaar moet terugkeren, willen we het hoofd boven water houden.

Natuurlijk zal er nog wel aan oecumene worden gedaan als de georganiseerde Raad zou verdwijnen. Maar je bent wel een gemeenschappelijk initiatief kwijt, een ontmoetingsplek. De Raad is een verbond van kerken waar allen samenkomen. Een spreekbuis voor de oecumene. Een aanspreekpunt ook voor de overheid en maatschappelijke organisaties. Is er geen Raad meer, dan is de georganiseerde en de gegroeide eenheid er misschien nog wel, maar wie pleegt dan het onderhoud, wie werkt er systematisch aan de oecumene, en waar ontmoeten zoveel verschillende kerken elkaar?

Zo ver mag het niet komen! De Financiële Commissie heeft daarom het initiatief genomen een campagne op te zetten om struc-

Individuele bijdragen zijn natuurlijk ook van harte welkom op IBAN NL09 INGB 0000 5598 39 ten name van Stichting Vrienden van de Raad van Kerken. Zowel de Raad als de stichting Vrienden zijn aangemerkt als ANBI. Uw gift is aftrekbaar van de belasting.

tureel inkomsten uit collecten en fondsen te verzamelen. Of het iets wordt, hangt af van de verantwoordelijkheid die plaatselijke raden van kerken en gemeenten ter plekke willen nemen. Zij kunnen de collecte agenderen. Exemplaren van bijgaande folder zijn gratis op te vragen bij het bureau van de Raad.

Parochies en gemeenten die een eigen plek weten op de kalender waar zo'n collecte logisch past, zijn hartelijk uitgenodigd die datum te kiezen. Als zo'n moment ontbreekt, adviseert de Financiële Commissie om zondag 11 juni 2017 te nemen. Dat is zondag trinitatis, oftewel: de zondag waarop de kerken de eenheid in veelvoudigheid van God gedenken. Het is de zondag na Pinksteren, het moment dat de kerk is gegrond. We vragen lezers het verzoek om een collecte ter plaatse aan te reiken bij plaatselijke kerkbesturen.

Jan Albert Visscher

'De Raad, dat ben ik'

Alle kerken hebben op dit moment de uitdaging om een weg te vinden hoe ze met de teruglopende inkomsten om moeten gaan: uitgaven korten of inkomsten vergroten.

Als Evangelische Broedergemeente (EBG) hebben wij een campagne opgezet waarmee wij willen proberen om mensen bereid te vinden (meer) te betalen voor het kerkelijk werk. Wij hebben deze campagne het motto meegegeven: 'De EBG, dat ben ik!' Wij willen leden en vrienden van onze kerk duidelijk maken, dat het zonder hen niet verder gaat in de toekomst, dat we aangewezen zijn op iedereen en zijn of haar bijdrage (en daarmee bedoelen we niet alleen een financiële bijdrage).

Volgens mij staat de oecumene (en de Raad van Kerken) op een soortgelijke kruispunt. 'De oecumene, dat ben ik!' Is dat een mogelijke leuze voor de samenwerking van de kerken? Wij kunnen het niet (meer) zonder u, voor wie het gebed van Jezus, 'dat zij allen één zijn' een belangrijk baken is. De kerkleidingen alleen zijn het niet, die de eenheid van de kerken, de ontmoeting van gelovigen en de samenwerking van gemeenten tot stand kunnen brengen. Dat kan uiteindelijk alleen als allen meedoen die de kerk een warm hart toedragen.

Ds. Johannes Welschen

De Raad van Kerken is een werktuig voor de groeiende eenheid van kerken en christenen. Hij wil ontmoeting van christenen mogelijk maken. De Raad wil meehelpen dat kerken (grote en kleine) in deze samenleving present zijn. Daarmee is de Raad deel van een netwerk van raden van kerken - op het niveau van provincies, steden en dorpen - waar christenen elkaar ontmoeten, met elkaar samenwerken, groeiende eenheid ervaren. Al deze raden en veel andere organisaties, zoals de Katholieke Vereniging voor Oecumene, MissieNederland en anderen, zijn onderdeel van een netwerk van kerkelijke eenheid, van oecumene. Hier geldt: 'De oecumene, dat ben ik!'

U bent deel van de oecumene als u belangstelling hebt in de ontmoeting met medechristenen die anders leven, geloven en dienen als u. Alleen samen kunnen wij stappen zetten op de weg naar de eenheid, die Christus beloofd heeft. Hij gaat ons voor. Wij volgen achter Hem. Want: de kerk en de oecumene, dat zijn wij samen.

Johannes Welschen

Ontmoeting

Werkbezoek aan Schiphol

Veel pastores hebben te maken met lastige situaties in het pastoraat die het karakter van een crisis dragen. Dat kan een crisis zijn omdat er iemand is overleden of een uit de hand gelopen conflict. Soms zijn mensen door geweld om het leven gebracht.

Vaak is niet alleen de familie waarin zo'n situatie zich voordoet in rep en roer. Ook mensen om hen heen. De rouw kan zelfs een hele gemeente of parochie bezighouden. Gelukkig komen zulke situaties niet iedere week voor in het reguliere pastoraat.

Op Schiphol echter heeft men meer dan 300 keer per jaar een verzoek om pastorale bijstand. Die verzoeken worden door de betrokkenen met uiteenlopende religieuze achtergrond zelf gedaan, via een reisorganisatie of het Schiphol-management. Het gaat dan vaak over individueel verdriet. Maar ook weten mensen zich geen raad, soms zijn ze letterlijk of figuurlijk de weg kwijt. Ook komt het voor dat mensen slachtoffer zijn van criminaliteit. Om mensen een veilige plek te bieden is samenwerking en intensief overleg met andere organisaties noodzakelijk.

Zaken die grote betrokkenheid van een breder publiek oproepen, zijn de rampen. Om er een paar in herinnering te roepen: de ramp met Turkish Airlines, het neergestorte vliegtuig in Tripoli, het neergeschoten vliegtuig dat bekend is onder de naam MH17.

In de meeste gevallen is er ook sprake van nazorg. In het ene geval beslaat de nazorg enkele uren, soms enige weken. Het Luchthavenpastoraat is volledig opgenomen in het rampenplan voor Schiphol. Door de hierboven genoemde situaties is daar ruime ervaring mee opgedaan.

Als lokale kerk kun je ook met complexe pastorale situaties te maken krijgen. Hoe pak je zo iets aan? Wat doe je als er in jouw directe omgeving zich een (grootschalige) ramp voordoet?

De Provinciale Raad van Kerken in Noord-Holland, de Nederlandse Raad van Kerken en het Luchthavenpastoraat organiseren een werkbezoek aan de nationale luchthaven op 17 maart 2017. De bijeenkomst is bedoeld voor pastores en voor leden van raden van kerken en past bij de nieuwe opzet om de oecumene bespreekbaar te maken vanuit concrete werkbezoeken.

Joop Albers

Bijzonder pastoraat

De bijeenkomst wordt gehouden op 17 maart 2017, 's middags, Luchthaven Schiphol. Opgave: rvk@raadvankerken.nl.

Kom gerust over de drempel

In Nederland krijgt het de naam 'Kerkproeverij', maar qua invulling laten we ons inspireren door de Anglicaanse Kerk en het concept van 'Back to Church'. Wat in Manchester klein begon, is groot geworden.

In zeventien landen vond het succesvol weerklank. Een inspiratiebijeenkomst met founding father Michael Harvey heeft het enthousiasme bij eerst betrokkenen alhier alleen maar vergroot. Dit gaan we doen! We hebben ook al een datum waarop we plaatselijke kerken en parochies vragen uitvoering te geven aan het idee: zondag 10 september (of in ieder geval in dat weekend). Dat lijkt nog ver weg, de uitvoering is redelijk eenvoudig, maar de voorbereiding vraagt wel de nodige aandacht.

Hoewel er op zondag nog altijd meer kerkgangers dan stadionbezoekers zijn, weten alle 'kerkmensen' van de velen die de weg naar de kerkgemeenschap niet weten te vinden. Niet weinigen hebben - soms overduidelijk - wel het verlangen, maar ervaren om allerlei rede-

Michael Harvey

Michael Harvey haalt de apostel Paulus aan: mensen kunnen planten en begieten, maar de groei komt alleen van God (vergelijk 1 Korintiërs 3:6). Laten we de zorgen voor de groei dan ook maar bij Hem laten. Of mensen ja of nee zeggen, is niet aan ons. Planten en begieten, dat past in ons straatje ook al moeten we daartoe misschien een drempel over.

Welkom

nen de drempel als te hoog. Het idee achter 'Back to Church' is simpel: wanneer we als kerkleden ons bekende mensen uitnodigen om te komen, verlagen we die drempels. En misschien dat zo'n eerste contact smaakt naar meer! Eén zondag per jaar is als het ware het nationale gezamenlijke oefenmoment, maar uitnodigen kan natuurlijk altijd!

De ervaring leert echter dat kerkleden zelf ook niet zo gemakkelijk de smaak te pakken krijgen. Een niet zo kerkelijk betrokken persoon uit je eigen kring van naasten uitnodigen om mee naar de kerk te gaan, is spannend. Wie ervaart daarbij niet een enorme drempel? De zoete smaak van een mogelijk aanvaarde uitnodiging wordt op voorhand al verdrongen door de bittere smaak van een eventuele afwijzing. 'Back to Church' beoogt te helpen als plaatselijke geloofsgemeenschap hiermee om te gaan. Weliswaar onder een andere naam, is 'Back to Church' ook in Nederland bedoeld om te leren en te vieren niet louter verwelkomend te zijn, maar uitnodigend. En dat we dat ook zijn wanneer we niet (meteen) een 'ja, graag!' horen.

Wat spreekt

Evert Nijland laat zien hoe je klassieke thema's en bijbelse symbolen kunt verwerken in hedendaagse kunst. Deze opstelling was te zien in het Coda in Apeldoorn.

De sacramentaliteit van de kerk

Op het eerste gezicht heeft het helemaal niets met elkaar te maken, de 'pelgrimage van gerechtigheid en vrede' en de 'sacramentaliteit' van de kerk. Het eerste roept beelden op van beweging en engagement, het laatste eerder iets van statische verhevenheid.

Toch legt de Raad van Kerken in zijn beleidsplan een verbinding tussen die twee. Omdat de pelgrimage van gerechtigheid en vrede centraal staat, wil de Raad nadenken over de sacramentaliteit van de kerk. Want kerken die vertrouwd zijn met het denken over de kerk als sacrament - zoals de kerken uit de katholieke traditie - bedoelen daarmee onder meer dat de kerk er niet is voor zichzelf, maar voor de wereld. Daarmee komt de functie van de kerk in de samenleving in beeld.

Sacrament is: teken en instrument, zegt de katholieke theologie. Teken: de kerk laat (alvast, als een soort voorproefje op wat zij hoopt) iets zien van eenheid, gerechtigheid en vrede. En instrument: zij speelt ook haar eigen rol in het bereiken van een wereld die gekenmerkt wordt door sjaloom. Kunnen we het in de oecumene met elkaar zo zeggen?

De beraadgroep Geloven en kerkelijke gemeenschap neemt in de bezinning op dit thema het voortouw. Om te beginnen 'beklopten' we het woord met elkaar. Wat roept het op? Immers, voor sommigen is het heel vertrouwd, voor anderen helemaal niet. Vorig najaar wisselden we dat met elkaar uit, in mooie en intensieve gesprekken.

Het woord sacramentaliteit kan weerstand oproepen. Klopt de kerk zich hiermee niet zeer ten onrechte op de borst? Alsof de kerkgeschiedenis niet bol staat van de verdeeldheid, de strijd en het onrecht (vult u het zelf maar even in)! Maar al luisterend naar elkaar vinden we ook meer en meer gezamenlijkheid. 'Sacrament' wil zeggen: het gewone, aardse, betrekkelijke en kwetsbare wordt door

God gebruikt om zijn plan te realiseren. Zo wordt het gezegd in een belangrijk studierapport van de Wereldraad van Kerken over de Kerk. Je ziet het voor je, misschien wel elke week: gewoon brood en gewone wijn worden 'omgezet', in dienst genomen om te verwijzen naar Christus.

We moeten eerlijk zijn over de kerkgeschiedenis, en we moeten bescheiden zijn over het heden. Maar als de kerk géén sacrament is, wat dan? Als we niet mogen hopen en vertrouwen dat onze gemeenschappen doorzichtig zijn op Gods bedoelingen, zouden we er dan maar niet mee ophouden? Van links tot rechts werden we het erover eens dat daar vandaag een grote uitdaging ligt voor de kerken: God ter sprake brengen, ook in de manier waarop wij de gemeenschap vormgeven, open, transparant, in zekere zin 'geheimzinnig'... Want er is een zin van het bestaan, een Levensgeheim. Niet meegaan in de 'verplating' van de cultuur - en soms ook van de kerk. Die bezinning is nog lang niet voorbij.

Leo Koffeman

Wim Dekker

'Bij sacramentaliteit denk ik aan een plek, handelingen, een gemeenschap, waar de hemel mij begroet, waar ik even boven al het aardse gewoel word uitgetild om daarna met hemelse krachten verzadigd weer in het aardse gewoel terug te keren. Ik heb weer energie ontvangen om enigszins orde te scheppen in de chaos, zoals ooit de hemelse Schepper daar al mee begon. Wanneer ik een rooms-katholieke kerk binnenstap (vaker in het buitenland dan in Nederland), word ik getroffen door de eerbied waarmee mensen daar aanwezig zijn en hoe een gebouw en een samenkomst tegelijk 'gewoon' en heilig kunnen zijn. Die combinatie is volgens mij ook de kern van het begrip sacramentaliteit. Het 'gewone' wordt in het licht van de hemel tot een teken dat aarde en hemel verbonden zijn. Even vieren we de intensiteit daarvan om daarna heel het leven en heel de wereld te zien in het perspectief van de belofte, dat aarde en hemel voorgoed verenigd zullen zijn, het eschatologische visioen, dat God zal zijn alles en in allen.'

Joop Albers

'Als we de Kerk als sacrament zien, kan ik mij daarin goed vinden. Het beeld van de kerk als lichaam van Christus is prachtig. Het kenmerkt de veelzijdigheid waarin eenieder zich kan en mag thuisvoelen, ieder met eigen kwaliteiten (en tekortkomingen). Echter als de kerk een gestolde (misschien wel geglazuurde) vorm van sacramentaliteit is, dan vormt dit een obstakel om tot een zichtbare eenheid van die kerk te komen.'

Vieren van de 'Aankondiging van de Heer'

*Mijn ziel prijst en looft de Heer,
mijn hart juicht om God, mijn redder:
hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaar.
Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen,
ja, grote dingen heeft de Machtige voor mij gedaan,
heilig is zijn naam.*

(Lucas 1:46-49)

De tekst van Lucas 1: 46-49 zijn de woorden uit het Magnificat, het danklied van Maria, op grond waarvan de kerk sinds bijbelse tijden samen met haar de Eeuwige prijst. De engel Gabriël noemt Maria de gezegende onder de vrouwen. Zij staat in het spoor van de moeders in Israël, zoals Sara en Hanna, en is geroepen draagmoeder te zijn van de traditie van recht voor rechtelozen. Zij is gezegend ook omdat zij juist om diezelfde reden als moeder van de kerk kan worden gezien. De kerk is immers volgens de apostel Paulus het 'Lichaam van Christus' (1 Korintiërs 12: 12-27). Zij deelt in zijn menswording ten einde toe.

Daarom prijst de kerk Maria gelukkig dat zij met haar instemming stem kan geven aan Gods lof. Daarbij laat de kerk zich door haar vermanen, zoals op de bruiloft in Kana, 'alles te doen wat hij van u vraagt' (Johannes 2:5). Dietrich Bonhoeffer zei over het Magnificat: 'Het is tegelijk het meest hartstochtelijke, wilde, ja, men mag wel zeggen het meest revolutionaire adventslied dat ooit gezongen is. Dit is niet de zachte, tedere, dromerige Maria, zoals we haar vaak op afbeeldingen zien, maar het is de hartstochtelijke, in vervoering geraakte, trotse, geestdriftige Maria die hier spreekt.'

Vanuit de traditie van het evangelie van Lucas ontwikkelen zich drie gedenkdagen van Maria. De eerste is de Aankondiging van de Heer. Sinds de zevende eeuw wordt dat feest in

de kerken van Oost en West op 25 maart gevierd. Negen maanden voor de geboorte van de Heer. Op zijn menswording is dan ook deze gedenkdag gericht. Datzelfde geldt voor de beide andere mariale feesten die aan Lucas zijn ontleend: het bezoek van Maria aan Elisabeth (31 mei) en de opdracht van het Heer in de tempel (2 februari). In de traditie ontstonden nog meer gedenkdagen rond Maria. De bekendsten daarvan zijn 'de geboorte van Maria' (8 september) en het 'ontslapen van Maria' (15 augustus): de dag van haar 'geboorte in de hemel', zoals in de vroege kerk de sterfdag van martelaren en in hun spoor alle geloofsgetuigen wordt aangeduid.

In de gebeden voor deze gedenkdagen wordt de Eeuwige met een beroep op Maria aange-roepen. Maar nooit wordt zij zelf aangespro-ken. Altijd staat de lof van God om het heil dat hij in Christus heeft gebracht op de voorgrond. De gedenkdagen bedoelen een Christusfeest te zijn en niet omgekeerd. Of, zoals het gebed voor de Aankondiging van Heer bidt: 'Schenk ons de Geest die over Maria kwam, uw kracht die haar overschaduwde, opdat uw Woord ook aan ons geschiedt: Christus, onze Heer.'

Maria in de oecumene

In de 500 jaar die Rome en Reformatie inmid-dels scheiden speelt Maria haar eigen rol. Meestal in polemische zin en ter adstructie van het eigen gelijk tegenover de ander. Dit is niet de plaats om daar nu nader op in te gaan. Belangrijk is dat in de oecumenische dialoog

van de laatste vijftig jaar ook Maria een eigen plaats heeft gekregen. In dit Lutherjaar 2017 kunnen we verwijzen naar de catechismus van de Duitse lutherse kerk. Daarin wordt over Maria gezegd: 'Zij is de voorbeeldige luisteraar naar Gods woord, die ja zegt tegen Gods wil, als de begenadigde, die door zichzelf niets is, maar door God nu juist alles is. Zo is Maria het oerbeeld van de mensen, die zich door God laten openen en begenadigen, de gemeenschap van de gelovigen, de Kerk.' De rooms-katholieke bisschoppen in Duitsland stemmen met dit citaat in: 'Zo is Maria het grote voorbeeld en oerbeeld van het christelijk geloof. Dat kunnen katholieke en protestantse christenen gezamenlijk over Maria uitspreken.'

In oecumenisch wereldverband hebben inmiddels de nodige uitwisselingen plaatsgevonden over Maria. Daarbij is een grote mate van herkenning over en weer gebleken. Er bestaat duidelijk overeenstemming tussen katholieken en protestanten over de rol van Maria als beeld van het geloofsvertrouwen en als beeld van de kerk. Behalve over de persoon van Maria ging het in de oecumenische dialoog ook over haar gedenkdagen als Christusfeesten. Zowel de rooms-katholieke, oud-katholieke, anglicaanse en lutherse tradities beschouwen en vieren de gedenkdagen van Maria als Christusfeesten. Alle vieren ze in ieder geval de Aankondiging van de Heer als een belangrijke feestdag. Luther noemde het zelfs 'eins der fhrnehmsten Feste' en hij pleitte ervoor het eerste deel van het 'Wees gegroet' uit de katholieke traditie te behouden als een teken

van eerbied en toewijding: 'Wees gegroet, Maria, vol van genade, de Heer is met u. Gezegend zijt gij en gezegend is Jezus, de vrucht van uw schoot.'

Vieren van de Aankondiging

In dat oecumenische spoor heeft het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit (OFK) enkele jaren geleden besloten aandacht geven aan Maria als moeder van de Heer in studie, gesprek en viering. Het Oecumenisch Forum meent dat deze hernieuwde aandacht voor de gedachtenis van de plaats van Maria in Schrift en traditie in Nederland een impuls kan betekenen voor de oecumenische dialoog. Het vieren van de heilsgeheimen levert daaraan een eigen bijdrage, gedachtig het aloude adagium 'lex orandi, lex credendi' – zoals de kerk bidt, zo gelooft zij.

Met als directe aanleiding het Lutherjaar 2017, waarin de rooms-katholieke - reformatorische dialoog grote aandacht zal krijgen, stelt het Forum voor dat op de (voor)avond van de Aankondiging van de Heer (vrijdag 24 of zaterdag 25 maart) parochies en gemeenten een, zo mogelijk oecumenische, vesper of gebedsdienst houden om met Maria te gedenken dat 'de Machtige grote dingen voor mij heeft gedaan'. En daarbij haar antwoord 'Mij geschiede naar uw woord', te vieren als het door Gods genade bewerkte, vrije antwoord op zijn heilsaanbod voor heel de mensheid.

Hans Uyenbogaardt

De redactie van De Eerste Dag (DED) en het moderamen van de Raad van Kerken hebben er op voorstel van het Forum mee ingestemd in De Eerste Dag suggesties aan te reiken voor een viering van de 'Aankondiging van de Heer' op vrijdag 24 of zaterdag 25 maart 2017. Meer materiaal daarvoor is te vinden op www.de-eerste-dag.nl

Paaspreken

Een van de suggesties die Dirk Gudde deed als voorzitter van de Raad was: laten we een bundel uitbrengen met paaspreken van voorgangers uit diverse kerken. De belevenis van de opgestane Heer is in alle tradities aanwezig. Dirk Gudde over zijn motieven.

Pasen is binnen de christelijke traditie het grootste feest in het kerkelijk jaar. Dat is voor alle stromingen binnen de kerk zo, al zijn er kerken waar het Pinksterfeest ook sterk op de voorgrond staat. Nu zijn er goede bijbelse argumenten om te betogen dat Pasen en Pinksteren (in tegenstelling tot wat de bekende uitdrukking daarover zegt) op één dag vallen. In ieder geval zijn de feesten nauw met elkaar verbonden.

In onze samenleving is de grootste 'concurrent' van het Paasfeest dan ook niet het Pinksterfeest, maar Kerstmis. Daar zijn verklaringen voor te bedenken. Misschien de oude heidense wortels van het kerstfeest, misschien het feit dat het (althans in onze streken) in de winter valt, maar meer nog, denk ik, omdat het een feest is waarin de komst van een onschuldig en vertederend Kind gevierd wordt. Het Paasfeest daarentegen is onlosmakelijk verbonden met de gewelddadige dood, het lijden en sterven van Christus. Daarmee

kan het Paasfeest nooit een onschuldig feest worden. Het jaar waarin ik in de (lijdens)dagen voor Pasen een jonge vrouw moest begraven was het jaar waarin ik Pasen het meest intens beleefd heb. Het Paasfeest is een feest van verlossing en bevrijding. Het geloof daarin is steeds weer zwaar bevochten in de wereld die nog op verlossing wacht. De boodschap van Pasen is bijna even moeilijk als prachtig.

Voor mij is de geloofsontmoeting een van de belangrijkste functies van de Raad van Kerken. Vele afgevaardigden in de Raad zijn ambtsdragers/voorgangers in hun eigen kerk. Allemaal zijn zij rond Pasen bezig - met meer of minder moeite - de boodschap van Pasen op een eigentijdse inspirerende manier te verkondigen in de vieringen van Pasen. Het leek een goed idee juist deze preken eens te bundelen, en zo te laten zien hoe wij, met alle diversiteit die er is, allen van na Pasen zijn, en hoezeer ons geloof een gemeenschappelijk Paasgeloof is.

De publicatie verschijnt rond 15 maart en wordt toegezonden aan de ontvangers van het Oecumenisch Bulletin. Meer informatie is te vinden op: www.raadvankerken.nl > vieren.

Gezamenlijke verklaring bij de Reformatie

Dit jaar, 2017, is een bijzonder jaar. Op 31 oktober is de apotheose van de herdenking van 500 jaar Reformatie. Dit wordt geen onderling protestants feest, maar een oecumenisch feest.

De Protestantse Kerk en de Rooms-Katholieke Kerk zullen bij dit jubileum gezamenlijk een statement naar de samenleving maken. Het illustreert dat lijnen die 500 jaar geleden divergeerden nu convergeren. Als kerken staan we steeds meer gezamenlijk voor het getuigenis van Christus in onze samenleving.

Tijdens de start van het 500e reformatiejaar sprak bisschop Hans van den Hende in de lutherse kerk van Amsterdam de lapidaire woorden: 'Herstel van eenheid is de reformatie van nu.' Nu ontstaat herstel niet vanzelf. Hier zijn herstelwerkzaamheden voor nodig. De gezamenlijke viering van 500 jaar Reformatie op 31 oktober is een passend startschot van deze herstelwerkzaamheden.

Gezamenlijk staan voor het Christusgetuigenis in onze samenleving verplicht kerken om ook zelf ernst te maken met dit getuigenis. In het hogepriesterlijk gebed spreekt Jezus over de eenheid met zijn Vader 'zodat zij één zijn, zoals wij één zijn' (Johannes 17:11). Dit gebed heeft implicaties.

Het gezamenlijke getuigenis van Christus in de samenleving noopt ons tot verdergaande eenheid en intensievere samenwerking. Het gesprek over de betekenis en verkenning van gezamenlijke viering van de sacramenten van doop en avondmaal/eucharistie moeten intensiever worden gevoerd. Juist de viering van deze sacramenten maakt immers concreet dat we bij Christus en bij elkaar horen. Het externe getuigenis in onze samenleving vraagt intern om bevestiging en viering, binnen de kring van 'broeders en zusters'.

Dr. René de Reuver, scriba Protestantse Kerk

Ik hoop dat de viering van 500 jaar Reformatie ook een stimulans en aanjager is van diverse gezamenlijke activiteiten. Onze seculiere samenleving daagt kerken uit om samen, schouder aan schouder, metterdaad handen en voeten te geven aan het Christusgetuigenis. Heel concreet in diaconale activiteiten, in pastorale zorg en aandacht voor studenten en senioren, etc. Niet vrijblijvend maar als verwerking van het gebed van Jezus: 'Dan zullen zij volkomen één zijn en zal de wereld begrijpen dat u mij hebt gezonden, en dat u hen liefhad zoals u mij liefhad' (Johannes 15:23).

René de Reuver

Luther aan de voet

Nieuw-Apostolische Kerk in Nederland

In september 2016 mocht de Nieuw-Apostolische Kerk in Nederland toetreden tot de Raad van Kerken. Aan deze stap waren enkele jaren van gesprekken en prettige contacten voorafgegaan waardoor dit bijzondere moment van beide zijden als een positieve ontwikkeling mocht worden ervaren.

Een kerk die de preambule van de Raad van harte kon onderschrijven en als een mooi kenmerk de wederkomstverwachting van Christus een bijzondere plaats in haar leer geeft, dat is de Nieuw-Apostolische Kerk. Een kerk ook, die net als menig andere christelijke kerk in Nederland, de ontwikkelingen ervaart die zich uiten in kerkverlating en afnemende belangstelling voor het beleven van de christelijke beleving in kerkelijk verband. Daarmee wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen deze geloofsbeleving en het instituut kerk. De Nieuw-Apostolische Kerk schenkt daarom veel aandacht aan gemeenteopbouw en verdiept zich in de vele studies die daaromtrent in het kerkelijke veld verschenen zijn.

Een mooi voorbeeld is de situatie in de provincie Limburg waar vier van onze gemeenten in de regio Parkstad aan een project werken om samen een nieuwe gemeente te vormen die we benoemen als gemeente in de samenleving. Samen met de Rooms-Katholieke Kerk en enkele subsidieverstrekkers proberen we een bijzonder rooms-katholiek kerkgebouw

een herbestemming te geven als multifunctionele ruimte. Daarbij zullen in dit kerkgebouw niet alleen onze nieuwe gemeente Parkstad maar ook een cultuur- en muziekpodium, een expositie voor kinderen onder de naam 'ontmoeting met het christendom', en een stiltekapel voor de buurt worden gerealiseerd.

Denkend aan een uitspraak van Anselmus die stelde dat religieuze waarheden pas betekenis krijgen door praktisch uitgedrukte betrokkenheid, heeft in 2015 een groep jeugdigen van onze kerk een project in Suriname gerealiseerd. Gedurende drie weken heeft deze groep twintigers enkele van onze kerken gerenoveerd en geschilderd. Dat dit bezoek ook tot vele ontmoetingen en vriendschappen met plaatselijke jongeren heeft geleid, wordt zichtbaar in de foto (zie onder) van de landelijke Surinaamse jeugddag van onze kerk die tijdens hun bezoek heeft plaatsgevonden. Onderweg zijn als kerk in de Nederlandse samenleving ervaren wij als een bijzondere roeping die we graag met velen van u willen delen.

Peter Klene

Wat raakt

De kunstenaar Erik Sok maakte voor de gemeente Amsterdam dit kunstwerk onder het motto 'Freedom as a valuable friend'. In plaats van de toorts van vrijheid bracht hij een hoorn van overvloed aan. De drie beelden stonden in de Amsterdamse gracht. De kunstenaar heeft nooit uitgelegd of de veranderingen een verrijking zijn of een kritische notie. De vraag waar je mee blijft rondlopen is: Hoe stevig staat het monument van onze vrijheid op haar sokkel?

Verkiezingsprogramma's over religie

Als je om je heen kijkt in de wereld, zie je dat verkiezingen steeds oppervlakkiger van karakter te worden. De normen en waarden zijn minder duidelijk aanwezig. Het populisme, mensen met populair jargon aanspreken, lijkt het te winnen van de inhoudelijkheid.

Het is die waarneming, die de beraadgroep Samenlevingsvragen ertoe heeft gebracht een debat te organiseren in Den Haag op 14 februari met lijsttrekkers en andere kandidaat-leden voor de Tweede Kamer. De redactie vroeg aan Teun-Jan Tabak, journalistiek ambassadeur van de Raad van Kerken, om ter voorbereiding de verkiezingsprogramma's te lezen. Hem werd vooral gevraagd om te letten op de manier waarop de politieke partijen over religie spreken. Religie komt marginaal voor, zo concludeert hij. En vaak in een negatieve betekenis, vanwege islamistische dreiging. Hieronder zijn bevindingen.

Gezamenlijk hebben D66, ChristenUnie, CDA, PvdA, Groen Links, VVD, SGP en SP zo'n 550 pagina's aan politieke voornemens volgeschreven.

De **PVV** heeft genoeg aan 274 woorden op één A4'tje. Als het gaat om religie schrijft de PVV in schrille bewoordingen vooral over de islam. In verschillende vormen komt het woord al snel zes keer voorbij, steeds negatief geduid.

SGP en ChristenUnie laten er geen misverstand over bestaan. Hun programma's ademen religie als hoeksteen voor hun keuzes. De **SGP** vraagt de kiezers strijd te voeren voor het leven, want we leven in een gebroken wereld veroorzaakt door 'de mens die zich afkeert van God'.

De **ChristenUnie** legt in 107 blz. uit hoe we 'hoopvol realistisch' de toekomst in kunnen gaan. Nederland bevindt zich volgens deze partij in een diepe identiteitscrisis en er is behoefte aan een moreel antwoord op de

vraag: wat voor samenleving willen we? Geen nood volgens de ChristenUnie, we kunnen de uitdagingen aan, maar dan moeten de in de basis christelijke grondwaarden van onze rechtsstaat en samenleving hervonden worden. Zomaar twee punten waarop deze partij het concreet maakt: 'Schuldhelpverlening sluit aan bij het bijbelse idee dat iedereen recht heeft op een tweede kans' en 'Voedsel is een geschenk van God aan mensen. Boeren en tuinders werken aan goed en gezond voedsel en hebben een nauwe verbondenheid met de schepping.'

Zo concreet maakt het **CDA** het niet. In 49 blz. worden de 'keuzes voor een beter Nederland' beschreven, maar religie of de functie daarvan voor het samen leven is niet echt uitgewerkt. In de analyse van Nederland anno 2016 constateert het CDA dat we te veel zijn gaan geloven in een vrijheid onder verantwoordelijkheid, in een wereld van rechten zonder plichten. Als het gaat om het behoud van het cultureel erfgoed wordt het belangrijk genoemd om waardevolle kerken te bewaren. Als de vluchtelingen ter sprake komen bepleit het CDA aanpassing van het vluchtelingenverdrag en schrijft dat vluchtelingen die hier komen omdat ze werkelijk in nood verkeren, moet worden gemeld dat hun verblijf in Nederland tijdelijk is. Eén keer komt de kerk expliciet aan de orde. Het CDA vindt de zondag als gemeenschappelijke rustdag belangrijk, 'want in de christelijke traditie is de zondag de dag dat veel mensen naar de kerk gaan', en is daarom tegen het afschaffen van de Zondagswet.

D66 (150 blz.) wil veel regels aanpassen aan de leefvormen van nu, rond huwelijk, ouder-schap, het voltooid leven. Met de VVD bena-

drukt D66 dat het goed gaat met Nederland, een prettig land met leuke mensen. D66 werkt aan een optimistisch Nederland, maar toch ook met aandacht en begrip voor mensen die vastlopen of niet mee kunnen komen. Voor D66 gaat het om ieders vrijheid, ook als het om geloven gaat: 'Wij trekken de grens zodra geloof de vrijheid van anderen bedreigt of beperkt. Geloof geeft niemand het recht de vrijheid van denken, zijn of doen van de ander te beperken.'

De **VVD** (101 blz.) ziet tal van problemen en bedreigingen, maar constateert eerst dat in Nederland ontzettend veel goed gaat en dat we in een prachtig land leven. Voor de VVD is de vrijheid van godsdienst een essentiële pijler van ons land. Dit betekent echter niet dat de VVD toestaat dat mensen onder de noemer van godsdienstvrijheid onze samenleving ontwrichten. Religieuze genootschappen hebben nu een wettelijke uitzonderingspositie, waardoor zij niet verboden kunnen worden. 'Wij willen dat religieuze genootschappen die

de democratie ondermijnen, als uiterste maatregel, wel degelijk verboden kunnen worden.'

De **PvdA** (63 blz.) schildert een Nederland waar nog veel aan vertimmerd moet worden. Ook de religie komt nadrukkelijk aan de orde: In tijden van onzekerheden en internationale spanningen kan een diversiteit aan levensovertuigingen er juist toe leiden dat mensen tegenover elkaar komen te staan, zo meldt de PvdA en de partij constateert: 'Er groeit onverdraagzaamheid langs lijnen van afkomst, religie en seksuele identiteit.' Vrijheid, aldus de PvdA, kan alleen bestaan op voorwaarde dat je bereid bent de vrijheid van anderen te verdedigen.

De **SP** (52 blz.) schrijft dat ons land is gebouwd op gedeelde waarden van vrijheid en solidariteit. Dan spreken we elkaar aan op wat we doen en bijvoorbeeld niet op onze seksuele voorkeur of religieuze achtergrond. Aardig is dat de SP met alle misverstanden en onkunde over religies bepleit dat op middelbare

scholen aandacht komt voor religie, 'waarbij leerlingen kritisch leren nadenken over hun eigen achtergronden en leren omgaan met anderenkenden'.

Groen Links (65 blz.) benoemt religie alleen als mensen vanwege hun religie bedreigd of gediscrimineerd worden, en dat moet natuurlijk aangepakt worden.

Teun-Jan Tabak

Verkiezingspropaganda

De bijeenkomst op 14 februari begint om 19.30 uur in Dudok in Den Haag. Wie er bij wil zijn, moet zich vooraf aanmelden bij rvk@raadvankerken.nl.

Armoede in de regio

Het knooppunt Kerken en Armoede organiseert van maart tot juni in 2017 vier regionale expertise-bijeenkomsten. Er wordt samenwerking gezocht met de netwerken SchuldHulpMaatje, Voedselbanken, Noodfondsen, Diaconale Platforms. Bestrijding van armoede is een van de belangrijkste activiteiten geworden van de diaconie en van caritasgroepen.

Op deze avonden komen ook de resultaten naar voren van het onderzoek 'Armoede in Nederland 2016'. Daarnaast biedt de publicatie 'Betrokkenheid troef' (zeventig praktijkvoorbeelden van diaconale initiatieven rond kerkelijke armoedebestrijding), samen met de aanvullingen die gepubliceerd worden op de website, materiaal om kerkelijke groepen toe te rusten en te inspireren.

Eén van de grootste problemen bij de armoedebestrijding is merkwaardig genoeg nog steeds de grillige regelgeving. De samenleving is ongelooflijk ingewikkeld. Probeer alle uitkeringen maar te snappen en de toeslagen en de vrijstellingen van gemeenten. Een gemeente als Amsterdam heeft wel twintig bijzondere regelingen, die bijvoorbeeld met kinderen te maken hebben. Die regels zijn juist bedacht om zoveel mogelijk mensen te helpen. Maar ze maken de situatie tegelijk erg ingewikkeld. Als je een brief krijgt, zit die vaak juridisch in elkaar. Probeer het dan maar te snappen als het Nederlands niet je eerste taal is, of als je een verstandelijk beperkt bent.

Christien Bronda, directeur van Participatie en Decentrale Voorzieningen, één van de hoogste ambtenaren van het ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid, gaf tijdens de presentatie van het armoedeonderzoek in 2016 toe dat hier een lastige knoop zit. Zij ontving het eerste exemplaar van het onderzoek 'Armoede in Nederland 2016', waarin de hulpverlening door diaconieën, parochiële caritasinstellingen en andere kerkelijke organisaties is beschreven. De conclusies laten zien dat het aantal hulpvragen aan de kerk is gestegen, in drie jaar tijd is er sprake van een

Boodschappen doen

groei van vragen om financiële hulp van 25 procent. In totaal gaat het per jaar inmiddels om 50.000 hulpvragen. Een belangrijk deel van de klachten heeft te maken met de ingewikkeldheid van procedures en rechten.

De kerken hebben in 2002 het onderzoek naar armoede overgenomen van de overheid. De kerken wilden voorkomen dat armoede onzichtbaar zou worden. Vanaf de eerste rapportage is er gesproken over vereenvoudigde regelgeving. De rijksoverheid zelf vindt het moeilijk een eenduidig beleid te voeren. Als schuldeiser is de rijksoverheid keihard. En als serviceverstreker is het weer heel lastig om iemand van een belastingdienst te spreken te krijgen. Christien Bronda kondigde aan dat de rijksoverheid werkt aan één centrale incasso-registratie, zodat het beleid eenduidiger wordt.

Prof. dr. Herman Noordegraaf, hoogleraar diaconaat, legde uit dat er steeds meer een scheidslijn ontstaat tussen hoogopgeleiden in Nederland en laagopgeleiden. Er zijn nauwelijks relaties tussen die twee groepen.

Humanitaire corridor voor vluchtelingen

Als antwoord op het ongehoorde verlies van levens in het Middellandse-Zeegebied, zijn de Gemeenschap van Sant'Egidio, de Federatie van Evangelische Kerken en de Waldenzen in Italië gestart met een pilotproject voor de veilige en legale overkomst van vluchtelingen.

Tussen de initiatiefnemers en de Italiaanse ministeries van Buitenlandse en Binnenlandse Zaken werd op 15 december 2015 een intentieverklaring getekend, die het mogelijk maakte dat duizend mensen die in een zeer kwetsbare situatie verkeerden, Italië zouden kunnen binnenkomen.

In de eerste fase werden 600 humanitaire visa verstrekt aan kwetsbare mensen in Libanon, voornamelijk Syrische gezinnen en individuen. In Marokko werden 150 humanitaire visa verstrekt aan Syrische transitvluchtelingen alsook aan enkelingen afkomstig uit sub-Saharalanden. Als de testfase positief verloopt, wordt de actie uitgebreid naar Ethiopië, voornamelijk gericht op Eritrese en Somalische asielzoekers. De verwachting is dat in de periode 2016-2017 door de Italiaanse regering 1000 humanitaire visa verstrekt zullen worden aan kwetsbare vluchtelingen, naast en in aanvul-

ling op de aantallen die volgens de UNHCR-regeling voor resettlement in aanmerking komen.

De selectie van vluchtelingen geschiedt ter plaatse door vertegenwoordigers van de kerken, in samenspraak met alle betrokken organisaties: het UNHCR-kantoor in Marokko, het bisdom Tanger, de IOM (Internationale Organisatie voor Migratie), kerken en evangelisch diaconaat, instituties van de Marokkaanse regering, het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van Marokkanen die in het buitenland leven en migratie, en de ambassade van Italië. In het geval van Libanon zijn de betrokken actoren: het UNHCR-kantoor in Libanon, de Gemeenschap van Johannes XXIII, de ambassade van Italië, bisdommen, kerken en evangelisch diaconaat en instituties van de Libanese regering. Ook daar bestaat nauwe samenwerking met het Italiaanse ministerie van Binnenlandse Zaken.

De overtocht, de opvang en integratie van de vluchtelingen wordt verzorgd in de achterban van de Italiaanse kerken. Tot nu toe heeft het project daar op grote medewerking kunnen rekenen, en zijn de eerste resultaten positief. Dit project heeft de ambitie om een 'good practice'-model te worden, dat potentieel replicerbaar is in andere lidstaten van de Europese Unie. In Duitsland, Frankrijk, België en Polen hebben kerken en andere levensbeschouwelijke genootschappen reeds het initiatief tot navolging van het Italiaanse project genomen. Ook in Nederland zijn de eerste besprekingen medio 2016 gestart.

Maria ter Steeg

Veilig aangekomen

Visie minister Schippers barmhartig?

Voorjaar 2016 verscheen de eindrapportage van de Commissie Schnabel over 'voltooid leven'. Het betreft ouderen zonder ernstige ziekte voor wie doorleven desondanks ondraaglijk is. Tegen de verwachtingen in adviseerde de commissie om hierover geen speciale wetgeving tot stand te brengen.

Volgens de commissie vallen ouderen met gestapelde ouderdomsklachten al binnen de bestaande euthanasiewet. Deze groep van mensen, die niet ziek zijn, is klein en rechtvaardigt geen aparte wet. Zij kunnen eventueel zelf maatregelen nemen om niet verder te leven, zoals stoppen met eten en drinken. Een aparte regeling voor deze groep mensen zou teveel risico's met zich meebrengen, zoals een gevoel van onveiligheid en een uitholling van de bestaande Euthanasiewet.

Opnieuw tegen de verwachtingen in maakte minister Schippers in oktober 2016 bekend dat het kabinet toch met een regeling wil komen. Als die er komt, kunnen ouderen bij 'voltooid leven' een beroep doen op speciaal opgeleide stervenshulpverleners. Een medische test moet eerst uitwijzen dat de betrokkene niet lijdt aan zijn medische klachten. Het is twijfelachtig of de wet nog door het huidige kabinet kan worden ingediend. Mogelijk is het plan ook een voorschot op een verkiezingscampagne. Vervolgens is onzeker of de wet er onder een nieuw kabinet wel zal komen.

Hoe dan ook staat 'voltooid leven' hoog op de agenda, ook in de kerken. Dat heeft enerzijds te maken met het feit dat de praktijk van actieve levensbeëindiging opnieuw zou worden verruimd. Bovendien wordt in discussies herhaaldelijk de religieus aandoende term 'barmhartigheid' gebezigd. Wie tegen zo'n regeling zijn, zouden ouderen 'in de kou laten staan'.

Tegelijkertijd is er nationaal en internationaal, ook vanuit beroepsorganisaties, de vrees dat juist het aanbod van hulp bij zelfdoding aan ouderen een daad van onbarmhartigheid is. Eenzaamheid en zinloosheid, de belangrijkste lijdensoorzaken bij 'voltooid leven', komen deels voort uit het feit dat ouderen aan de rand van de samenleving zijn komen te staan. Aandacht is daarom nodig voor wat individuen, maatschappelijke organisaties en kerken kunnen doen om eenzaamheid te voorkomen. Tenslotte moet ook bekeken worden in hoeverre de grote nadruk op gezondheid, autonomie, zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie het zelfbeeld van oudere burgers ten goede komt. De Raad van Kerken levert aan deze vragen een actieve bijdrage.

Een kerngroep 'Laatste levensfase' van de Raad van Kerken belegt een bezinningsbijeenkomst op deze thematiek op 15 februari. Aan het woord komen o.a. prof. dr. Theo Boer, universitair docent ethiek, en drs. Nienke Nieuwenhuizen, specialist ouderengeneeskunde. De resultaten neemt de Raad mee bij zijn verdere bezinning.

Theo Boer

Verpleeghuis

Bezinning op 15 februari 2017, 16.00 uur tot 18.00 uur in de Bergkerk. Dr. A. Kuyperlaan 2 te Amersfoort. Wilt u deelnemen? Opgave rvk@raadvankerken.nl.

Pelgrimage van Pax

PAX zal zich de komende jaren blijven inzetten voor een versterking van internationaal humanitair recht. In het bijzonder werkt Pax verder aan een internationaal verbod op kernwapens.

Als we naar de wereld kijken dan zijn er op zijn minst drie alarmerende trends. De eerste is dat we in toenemende mate worden geconfronteerd met ongebreideld geweld. Het meest opvallend is dat in Syrië, waar Isis, het leger van Assad, buitenlandse mogendheden en tientallen strijdgroepen niet schuwen het oorlogsrecht met voeten te treden. Mensenrechten wordt steeds geschonden, in Oekraïne, Irak, Zuid-Soedan. De internationale gemeenschap heeft geen afdoende weerwoord. Vaak stelt ze zich tevreden met symptoombestrijding, zie bijvoorbeeld Europese Unie in haar 'deal' met Turkije over de vluchtelingen.

Een tweede opvallende trend is dat feiten er steeds minder toe doen, of zelfs worden vermeden in de afwegingen van het publiek en de politiek. Uit de verkiezing van Trump in de VS en onze eigen verkiezingen in maart, blijkt hoe onbehagen in de veranderende samenleving, gecombineerd met een wantrouwen in de gevestigde politiek, gebruikt kunnen worden voor een zwart-wittegenstelling waarin één groep van alles de schuld krijgt. De komst van vluchtelingen, in het bijzonder uit oorlogsgebieden, maar ook migratie in het algemeen, lijken ook ons land sterker te verdelen dan ooit.

Als derde zien we een wankelend democratisch bestel. Er is het morele gebrek bij grote instituties en bij regeringen. De mensenrechten worden door hen slecht bewaakt. We maken ons zorgen over Europa en hoe zij politiek en moreel op de vluchtelingen heeft gereageerd. Bij deze instituties is er een gebrek aan burgerlijk leiderschap zichtbaar.

De enorme stap die nu is gezet door de Ver-

enigde Naties om zich in te zetten voor een internationaal verbod op kernwapens, moet een stevige wandeling worden naar het eindpunt van de afschaffing. PAX zal zich het komend jaar ook meer gaan richten op de situatie in Nederland, zonder zijn internationale inzet op kernwapens, clustermunitie en verdragen over wapenhandel te verslappen.

Edwin Ruigrok

Walk of Peace, september 2016, Enschede

Verdieping eucharistie en avondmaal

Eucharistie en avondmaal blijft een belangrijk thema binnen de kerken. Onlangs wijdde de synode van de Protestantse Kerk in Nederland er een bespreking aan, maar er zijn meer initiatieven.

Toen enkele jaren geleden de Raad van Kerken begon met het thema 'Beleving eucharistie en avondmaal' begon er min of meer gelijktijdig een onderzoeksgroep waarin onder meer dr. Peter-Ben Smit, dr. Remco Robinson en dr. Maarten Wisse participeren. Daarin ontwikkelen ze een meetinstrument om de beleving verder in kaart te brengen. De onderzoekers zijn inmiddels een behoorlijk eind opgeschoten en willen de resultaten graag bespreken met geïnteresseerden vanuit de kerken. Daarom organiseert de Raad van Kerken een studiemiddag op vrijdag

Eucharistie/avondmaal

24 maart waar geïnteresseerden in gesprek kunnen gaan met de onderzoekers.

Peter-Ben Smit: 'Omdat het opgezet is in samenwerking met de Raad van Kerken zouden we het graag ook een keer in dat verband willen presenteren, zodat de oecumenische partners ook voordeel kunnen hebben bij onze bevindingen. Ze zouden ook aan de slag kunnen met het door ons ontwikkelde meetinstrument - als ondersteuning voor het eigen en eigenlijke werk in de kerk.'

We zien dat zo voor ons dat wij het meetinstrument, eerste meetresultaten, en mogelijkheden voor gebruik presenteren. Graag zouden we enkele experts uit wetenschap en praktijk willen laten reageren, om dan ruimte te bieden voor gesprek en discussie over toepassingsmogelijkheden.'

Studiemiddag resultaten onderzoeksgroep eucharistie en avondmaal, vrijdag 24 maart 2017, 13.30 uur tot 16.00 uur, bij de Raad van Kerken, Kon. Wilhelminalaan 5 te Amersfoort. Opgave: rvk@raadvankerken.nl.

Wat verbindt

Jonge mensen gaan anders met elkaar om, zoeken op een eigen manier contact en leggen verbindingen al zullen ze dat niet gauw 'oecumene' noemen.

Rond eerste assemblee Wereldraad

Aan de eerste assemblee van de Wereldraad van Kerken gingen twee wereldconferenties vooraf van christelijke jeugd: in 1939 in Amsterdam en in 1947 in Oslo.

Peter Borger met Sam Kobia. Hij woonde de assemblee van de Wereldraad in 1948 bij en was eregast in Trondheim.

De eerste conferentie vond plaats vanaf 24 juli 1939 in Amsterdam. Er kwamen liefst 1500 jonge mensen, met als doel de mobilisering van de christelijke gemeenschap voor haar taak in de wereld. Willem Visser 't Hooft beschrijft in zijn memoires het verloop van de jongerenconferentie. Hij memoreert de gesprekken met de Nederlandse overheid die liever geen al te kritische Duitse theologen aan het woord liet vanwege het politieke risico in die dagen. Nederland leefde nog met de utopie dat men neutraal zou kunnen zijn tijdens een eventuele oorlog. Uiteindelijk accepteerde de overheid de afvaardiging en ontving zij de delegatieleden in het Rijksmuseum.

Visser 't Hooft vertelt ook over de keuzes die er werden gemaakt bij de jongerenontmoeting, die later werden overgenomen voor de eerste assemblee. Hij noemt daarbij bijvoorbeeld de meer dan veertig bijbelstudiegroepen en de pijnlijke keuze om avondmaal te vieren

in gescheiden denominaties. 'De meeste gedelegeerden waren verbijsterd en verdrietig geweest over het feit dat wij het sacrament niet allen gezamenlijk konden ontvangen, maar ze kregen een beter begrip van de in andere tradities belichaamde geestelijke gaven, en ze waren nog vaster besloten zich in te zetten voor volledige kerkelijke eenheid.' Prins Bernhard was regelmatig aanwezig op verzoek van koningin Wilhelmina en nam ook aan een avondmaalsdienst deel.

Kort voor de assemblee in 1948 was er in Oslo in 1947 een tweede jongerenontmoeting. Voor Visser 't Hooft was het een pijnlijke bijeenkomst, omdat de opening samenviel met het begin van de politieke acties van Nederland in Indonesië. Dus op het moment dat de hele wereld hunkerde naar verzoening en balseming van de verschrikkelijke wonden van de Tweede Wereldoorlog, begon Nederland een nieuw gewapend conflict. 'De Nederlandse delegatie belijdt met droefheid de tekortkomingen van de christenen in Nederland', aldus Visser 't Hooft over de reactie van de deelnemers aan de jongerenontmoeting.

Visser 't Hooft laat zien dat de resultaten van de jongereninbreng essentieel zijn voor de verdere ontwikkelingen. Hij vertelt dat pakkend met het beeld van een vluchteling die steeds twee kostbare en nuttige dingen meenam tijdens haar rondzwervingen van land tot land: de bijbel en de lijst met adressen van de afgevaardigden op de Amsterdamse jeugdconferentie.

Pelgrimage van jonge mensen

Hoe ga jij een weg van vrede en recht? Wereldwijd weten kerken zich met elkaar verbonden. En niet alleen met elkaar, maar met 'alle mensen van goede wil'.

'We move together', klonk het in de laatste assemblee van de Wereldraad van Kerken. Wij zijn samen op weg. De uitnodiging klonk om met elkaar op pelgrimage te gaan: 'A Pilgrimage of Justice and Peace.' Een ijzersterk geluid in tijden van verwarring.

In 2018 bestaat de Wereldraad van Kerken 70 jaar. Als Nederland hebben we wat dat betreft iets om trots op te zijn. In 1948, kort na de Tweede Wereldoorlog, werd in Amsterdam de Wereldraad van Kerken opgericht. In 2018 wordt dat 70-jarig bestaan uiteraard gevierd. Dat doen we met de Young Pilgrimage.

Jongeren komen van wereldwijd samen om met elkaar te verkennen hoe we op aarde aan oorlog en onrecht voorbij kunnen komen, hoe het visioen van gerechtigheid en vrede ons in het leven van alledag kan helpen en richten. Ik kijk ernaar uit. Mijn ervaring in internationale ontmoetingen is dat het eenvoudigweg samenkomen met mensen uit heel verschillende werelddelen en met heel verschillende achtergronden helpt om de woorden uit je eigen traditie nog beter te leren verstaan. Van de Young Pilgrimage verwacht ik dat die veel jongeren zal inspireren en hen ook zal motiveren om oecumenisch leiderschap op zich te nemen.

Nederland neemt uiteraard het voortouw in deze viering. De jongerenbijeenkomst wordt in Nederland gehouden, binnen het geheel van Nederlandse kerken is de Protestantse Kerk in Nederland voortrekker van dit evenement. Dit gebeurt echter steeds met het oog op het geheel. Zoals ik zie dat internationale ontmoetingen verrijkend zijn, verwacht ik dat er ook binnen Nederland verrassingen zullen zijn in oecumenische ontmoetingen. In een land

Stewards bij de bijeenkomst van de Wereldraad in Trondheim

waar soms wat besmuikt gedaan wordt over alles wat met geloof te maken heeft, verwacht ik dat de verrassende positieve kracht die bij kerk-zijn hoort ook weer wat meer aan het licht komt bij allen die betrokken raken bij deze pelgrimage.

Wat zou het mooi zijn als jongeren in en om onze eigen kerken in 2017 al enigszins op pad zouden willen gaan. 'Hoe ga jij een weg van vrede en recht?' De Wereldraad nodigt mensen uit met elkaar te delen wat ze aan goeds ontvangen hebben en elkaar te laten zien waar pijn en verdriet schuilgaan. Dat doet zij in het vertrouwen dat daar Gods veranderende kracht van uitgaat. In de aanloop naar de viering van 70 jaar Wereldraad toe zou het goed zijn als studenten en jongeren zichzelf daar alvast eens in zouden oefenen. In gesprek met elkaar, over de grenzen van de eigen gemeenschap heen. Doe ervaringen op, onthoud ze. In het komend jaar nodigen we je graag uit voor verdere inbreng!

Karin van den Broeke

Op bedevaart door aardgaswingebied

Noordoost-Groningen heeft de afgelopen jaren geregeld het nieuws gehaald door aardbevingen veroorzaakt door de aardgaswinning. Deze aardbevingen en de manier waarop overheid en de aardgasindustrie ermee omgaan, hebben het wonen in het gebied moeilijker gemaakt. Samen met de bevolkingskrimp is er sprake van een giftige cocktail.

Veel organisaties lieten iets van zich horen in het nieuws, maar de kerken bleven stil. Waarom? Was het dan geen onrecht dat heel het land profiteerde van de lusten van het aardgas terwijl de Groningers als enigen te maken kregen met de keerzijde van deze winning? Bovendien raakte het gebied in die tijd ook nog verder achterop vergeleken bij andere streken in Nederland. De aardbevingen belasten de mensen psychisch omdat er scheuren in hun huizen komen en hun huizen minder waard worden.

Die vragen leidden tot de oprichting van het Platform Kerk en Aardbeving die de kerkelijke betrokkenheid in deze problematiek gestalte wil geven. Het platform is oecumenisch samengesteld en heeft diverse initiatieven genomen zoals contextueel Bijbelbezen, een congres over kerk en aardbevingen en een pastoraal bezoek van de bisschop van Groningen De Korte en de toenmalige scriba van de Protestantse Kerk Plaisier.

Noordoost-Groningen is een eeuwenoud cultuurgebied. De wierden en kerken en andere

landschapselementen verbinden ons met het werk van vele vorige generaties om het land te bewonen. En ook de oude verhalen getuigen daarvan. De legende van Sint Walfridus vertelt van een ontginning die op weg naar de kerk is omgebracht door Noormannen. Bedum werd daardoor een belangrijk bedevaartsoord.

Op 7 mei 2017 gaan we opnieuw op bedevaart naar Bedum. We beginnen vanuit diverse plaatsen vanuit het aardbevingsgebied en trekken van daaruit naar dit bedevaartsoord. Daar sluiten we af met een viering waarbij deze problematiek in een theologisch perspectief geplaatst wordt. Walfridus wordt in een breder kader gezet. De kloosters hebben namelijk ook veel bijgedragen aan de bewoonbaarheid van Noordoost-Groningen door de ontginningen en de aanleg van dijken. De bekende spreuk uit het kloosterleven 'Bid en werk' heeft hier ook alles mee te maken. En dat heeft weer verband met de cultuuropdracht uit Genesis om de aarde te bewerken en bewaren. Wat betekent dat alles in het licht van de aardbevingsproblematiek? Hoe gaan we om met de aarde: plaatselijk en globaal? Wat is de kerkelijke inzet hierbij. Genoeg om ons tijdens de wandeling over te bezinnen.

Deze bedevaart op 7 mei 2017 wordt georganiseerd door de provinciale Raad van Kerken Groningen-Drenthe en Platform Kerk en Aardbeving. Kerk en Aardbeving is een breed oecumenisch en regionaal samengesteld platform dat bezig is met een kerkelijke inbreng in de aardbevingsproblematiek. Het adres van de site is <https://sites.google.com/site/kerkenaardbeving/>

Klimaatloop door aardgasgebied

Marco Roepers

Kerkennacht 2017: Meer dan een dak!

De Kerkennacht is een internationaal en oecumenisch evenement dat sinds 2007 elke twee jaar wordt gehouden. In 2017 zal dat zijn in het weekend van de langste dag, van vrijdag 23 tot zondag 25 juni.

Kerken van allerlei snit zetten een avond lang hun deuren wagenwijd open. Bezoekers kunnen zo ervaren wat kerken in huis hebben: muziek, verhalen, verstillings, kunst, ontmoeting. Het aantal deelnemers groeit nog steeds. Van Groningen tot Zeeland doen er gemeenten mee en landelijk trekt de Kerkennacht meer dan 50.000 bezoekers.

Kerktorens

Ze vormen een vertrouwd beeld aan onze horizon. Maar wat gaat er schuil onder het dak van die torens, in die kerken? Welke schatten herbergen ze? Welk verhaal wordt er verteld? Wat Kerkennacht 2017 mensen wil laten ervaren, is het verhaal van het evangelie. Want een kerk is meer dan een dak.

Diversiteit

Zo uiteenlopend als de deelnemende kerken zijn, zo divers zijn de activiteiten: van een spannende theatervoorstelling voor kinderen

tot een evensong bij kaarslicht en van een solo-optreden in een klein kapelletje tot een meezingconcert in de kathedraal. In de ene plaats is er een festival, met de hele avond activiteiten op allerlei plaatsen. In de andere plaats wordt het een estafette, waarbij de mensen met de fiets of in fakkeltocht van de ene kerk naar de andere trekken.

Waarom meedoen?

Ton van Prooijen, predikant in Breda, is lid van de landelijke werkgroep Kerkennacht. Wat inspireert hem om mee te doen? Ton: 'Het samenwerken tussen kerken kan heel verrijkend zijn. Een Molukse zanggroep zingt bijvoorbeeld met gitaar onder de iconen in de oosters-orthodoxe kapel en de orthodoxe priester zingt rond middernacht een psalmgebed in de protestantse kerk. Dankzij de Kerkennacht ontstaan er allerlei contacten tussen kerken, waardoor mensen elkaar ook na de Kerkennacht gemakkelijker blijven vinden en opzoeken.'

Marina Kapteyn

Enthousiast geworden of hebt u vragen? Meld uw kerk aan via kerkennacht.nl@gmail.com. U ontvangt dan tips voor de organisatie. Of kijk op www.kerkennacht.nl voor meer informatie. Op de Facebookpagina Kerkennacht Nederland kunnen kerken hun plannen delen.

Wat oecumenisch leeft

Meer dan 170 migrantenkerken

SKIN-Rotterdam heeft een gids uitgebracht waarin de diverse internationale kerken in de havenstad bij elkaar zijn gebracht. Het gaat om zo'n 170 gemeenschappen in Rotterdam Rijnmond. Wist u dat Rotterdam vijf Chinees- en vier Arabisch-talige kerken heeft? Dat in sommige kerken meer dan 40 nationaliteiten samenkomen? Meer informatie via: info@skinrotterdam.nl.

Vijftig jaar plaatselijke Raad

Diverse kerken vieren in deze periode hun 50 jarig-bestaan. Ook de raad van kerken in Delden heeft dat feestelijk herdacht. 'Zien wat ons bindt en niet wat ons scheidt', was het motto tijdens de viering.

Gezamenlijke identiteitsbeschrijving

De Unie van Baptistengemeenten en de Vrije Baptisten (ABC-gemeenten) hebben samen een identiteitsbeschrijving gemaakt, die als basis dient voor verdere eenheid. Er zijn in Nederland zo'n 67 ABC-gemeenten en 80 Unie-gemeenten. De Unie van Baptisten is ooit lid geweest van de Raad van Kerken in Nederland, maar op dit moment ontbreken beide kerken binnen dit verbond van kerken.

Arnhem opende stadklooster

Er is een stadsklooster in Arnhem geopend. Dat heeft de Raad van Kerken in de Gelderse hoofdstad bericht. Voorafgaande aan de opening was er een 48-uurs marathon van stilte en gebed. Het klooster heeft als uitgangspunt 'kwetsbaarheid en beschikbaarheid'. Meer informatie: www.stadskloosterarnhem.nl.

Do you care?

Van 25 tot 26 maart vindt er een oecumenische vrouwensynode plaats. Met het thema 'Do you care?' kijkt men naar de dingen die vrouwen bezighouden. De ontwikkelingen worden verbonden met de feministische theologie. Website: www.vrouwensynode.nl

Ds. Douwe Visser

Gedrukt getuigenis

Droom van duurzaamheid

Tijdens een internationaal symposium in Antwerpen heeft de taakgroep Duurzaamheid van de Raad van Kerken een bundel naar buiten gebracht onder de titel 'I have a dream'. Het bevat onder meer de receptie van de inspiratietafel die de taakgroep organiseerde bij Dunea in de duinen van Scheveningen. Jan Jorrit Hasselaar en de andere taakgroepleden geven een beeld van de actuele discussie over duurzaamheid.

Kerk van de toekomst

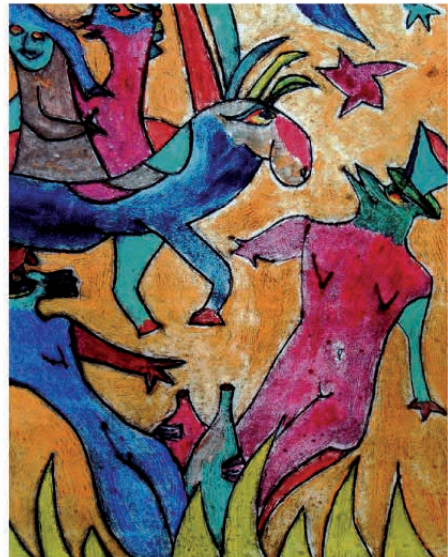
De Hooge Berkt heeft een bundel uitgebracht met artikelen over de kerk van de toekomst. Daarin zijn onder meer bijdragen opgenomen van Tamarah Benima, Erik Borgman, Klaas van der Kamp, Leo Koffeman, Joris Vercammen en Henk Witte. Een uitgave van uitgeverij Sibbolet, 152 pagina's, prijs € 16,50.

Afscheid

Met een afscheidsbundel vol columns en grafisch werk van Rik Bronkhorst heeft RadioKik de werkzaamheden afgerond. Harry Weultjes van de Raad van Kerken Amersfoort begon zo'n dertig jaar geleden met het radioprogramma. Talloze oecumenische publicisten kregen een regelmatig platform bij de radio, onder hen: Frank Bosman, Toine van den Hoogen, Ferdinand Borger.

Vier tijdschriften

Het blad Herademing heeft vier tijdschriften uitgebracht waarin de pelgrimage centraal staat. Uitgeverij Kok Kampen heeft de bladen gebundeld en tegen gereduceerd tarief kan men de bundeling afnemen.

Werk van Rik Bronkhorst (deel)

Afronding tripartite gesprek

'Door in de tripartite dialoog het gebed voorop te stellen openen we ons samen voor de leiding van de heilige Geest.' Dat is één van de concluderende zinnen van het overleg dat sinds 2010 wordt gevoerd tussen vertegenwoordigers van de Rooms-Katholieke Kerk, de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten en MissieNederland. Onlangs was in Nieuw-Kuijk de afrondende bijeenkomst; de rapportage over onder meer gezamenlijk gebed verschijnt binnenkort op internet.

Representatie protestantisme bij EO: nieuwe taak

Levensbeschouwing bij de NPO, hoe gaat het ermee? De IKON en andere levensbeschouwelijke omroepen zijn wegbezuinigd. Veranderende tijden.

Dankzij een geslaagde lobby van de ChristenUnie reserveerde dit kabinet vanaf 2016 wel extra geld voor levensbeschouwing bij de bestaande ledenomroepen. KRO-NCRV zorgt voor boeddhisme en katholicisme, de NTR voor islam en hindoeïsme. HUMAN als nieuwe ledenomroep krijgt het geld voor het humanisme. De EO tenslotte gaat over jodendom en protestantisme.

Onder dit nieuwe gesternte ben ik sinds 1 september aan de slag bij de EO als programmamaker. Het werk bij de EO is kleurrijk. Daar zit een persoonlijke kant aan. Ik werk samen met mensen die het christelijk geloof soms anders verwoorden en beleven dan dat ik het doe. Ik ben niet meer 'onder remonstranten'; buiten mijn comfortzone soms. Maar het is dezelfde God, dezelfde Jezus Christus die mij lief is waar het ook hier over gaat. En dus zing ik opwekkingsliederen mee tijdens het wekelijkse 'wij-ding' waar gebeden wordt voor alle nood en nieuwe programma's besproken worden.

En het is leerzaam. Het is nog niet zo eenvoudig om religie anno 2016 in beeld te krijgen. Steeds weer gaat het om het maken van de juiste vertaalslag. Het is spannend om in veranderende tijden mee te mogen denken over de presentatie van het christelijk geloof in de massamedia. De IKON als kerkomroep hoort - met een diepe buiging voor alle mooie IKON programma's - bij het verleden. De EO heeft echt een nieuwe taak erbij gekregen. Dit is misschien even wennen voor iedereen .... ook voor mij. Ik had nooit kunnen bedenken dat het EO-gebouw mijn volgende werkplek zou worden, maar ik voel mij bevoorrecht om in medialand samen met anderen iets nieuws vorm te geven. Ik hoor wel eens gemopper over dit kabinet; dat het weinig op zou hebben hebben met religie. Maar dit besluit - met als gevolg alle protestanten bij elkaar onder het dak van de EO - kan voor de protestantse oecumene hoopvol uitpakken. Tegenstellingen en eigen stellingnames - ja, ook die van mij - hoeven niet het laatste woord te krijgen. Geloof, hoop en liefde wel.

Tom Mikkers

Berichten Wereldkerk

Humanitaire problemen

Het verdwijnen van IS betekent nog niet de terugkeer van minderheden, zegt een rapport van de Wereldraad van Kerken over de situatie in Irak en Syrië. Het rapport is geschreven in samenwerking met de Noorse Kerk in Actie. De wonden die geslagen zijn, reiken diep. Talloze vrouwen zijn misbruikt, miljoenen mensen ontheemd. Naar schatting heeft zo'n 70 procent van de Iraakse christenen het land verlaten. Meer dan tien miljoen mensen daar hebben hulp nodig en daarnaast nog eens zo'n 13,5 miljoen Syriërs. Eenderde van de christenen in Syrië zou eigenlijk alsnog willen emigreren. In Koerdistan wil zo'n tweederde van de christenen vertrekken.

Zorgvuldig met klimaat

Het uitvoerend comité van de Wereldraad heeft onlangs in China vergaderd. De gelegenheid werd aangegrepen om het belang van het klimaatverdrag te onderstrepen dat eerder in Parijs is gesloten en waar ook China de handtekening onder zet. Zorg was er over Donald Trump die zei het belang van het verdrag niet in te zien. Staten over de hele wereld worden opgeroepen de reductie van CO₂ te beperken en de temperatuurstijging niet te laten oplopen voorbij de twee graden Celsius.

Paus herdenkt Reformatie

Het is voor het eerst in de geschiedenis dat de paus deelneemt aan de herdenking van de Reformatie op het internationale platform. De festiviteiten startten op 31 oktober 2016 in het Zweedse Lund en ook de paus was daarbij aanwezig. Franciscus prees de Reformatie om de centrale positie van de Bijbel. 'De spirituele betekenis van Maarten Luther daagt ons uit steeds voor ogen te houden dat we niets kunnen doen buiten God om', aldus de paus. In een gezamenlijke verklaring van de Rooms-Katholieke Kerk en de Lutherse Wereldfederatie wordt gesproken over een verlangen dat 'de wonden van het lichaam van Christus genezen mogen'.

Europese kerken richting 2018

De Conferentie van Europese Kerken bereidt zich voor op een assemblee in het Servische Novi Sad. Er is een algemene voorbereiding gehouden in Hongarije, waar ook de Protestantse Kerk aan meedoet en op deelthema's bereidt men zich verder voor. Teun-Jan Tabak woont voor de Nederlandse Raad van Kerken onder meer de voorbereidingen bij voor de uitwerking van de mediaparagraaf en Kees Nieuwerth is betrokken bij de rapportages over economie en milieu.

Nieuwe woorden met nieuw elan

In 2010 mocht ik mij een jaar lang jongerenambassadeur noemen van de Raad van Kerken, samen met acht anderen van mijn leeftijd. Ik was toen 24 jaar oud en vond het boeiend om te spreken met leeftijdgenoten, gelieerd aan verschillende religieuze stromingen. Ieder van ons had een andere levensovertuiging, maar ieder van ons vond het interessant om elkaar geregeld te ontmoeten en met elkaar te spreken over het geloof, de samenleving en ook gewoon over dagelijkse onderwerpen. De Raad van Kerken porde ons op om na te denken over het begrip 'oecumene' en wat dat voor ons als jongeren betekende.

In die tijd al, maar nu nog steeds, verbaas ik mij erover waarom de kerk toch steeds blijft vasthouden aan dat ouderwetse begrip, 'oecumene'. Niemand weet precies hoe je het uitspreekt, en niemand weet precies wat ermee wordt bedoeld. Vraag een willekeurige Nederlander op straat wat oecumene betekent en hij kijkt je vragend aan. Vraag een willekeurige christen wat oecumene betekent en hij kijkt je overigens ook vragend aan. Door de generatie van mijn ouders en grootouders wordt dan ook al jaren veel gepraat over 'wat oecumene betekent', en die generatie stelt dezelfde vraag aan mijn leeftijdgenoten om te horen hoe 'wij jongeren' daarover denken, maar daar wordt in mijn ogen een fout gemaakt. Want het begrip zegt mijn generatie gewoon vrij weinig. Bovendien is het begrip een interkerkelijke term; wil je als kerk meegaan met de tijd, gebruik dan voor een van de meest belangrijke gespreksonderwerpen niet zo'n ouderwetse term. Daarom stel ik voor: maak als kerk de connectie met een ander, heb aandacht voor de overeenkomsten en verschillen tussen mensen en ga met elkaar daarover in discussie, ongeacht achtergrond, religie, politieke gezindheid, ras, geslacht of levensovertuiging, maar doe dat niet door te praten over oecumene, maar door te praten.

In 2018 vindt in Amsterdam een internationale ontmoeting plaats waarin jongeren van over de hele wereld worden uitgenodigd om met elkaar na te denken over wat oecumene anno nu betekent. Ik ben er graag bij om, net als vier jaar geleden, met leeftijdgenoten in gesprek te gaan en in gesprek te blijven. Maar ik stel voor dat de titel van de bijeenkomst wordt aangepast naar: 'Let's not talk about ecumenism, let's talk...!'

Maaïke de Reuver

